

A
3/30

محمد امین

٣٢٤

تورک حقوقی

الحقوق اسلامیہ کا شہنشاہی

مطبوعات شہنشاہی شرکت

۱۳۳۰

TÜRK TARİH KURUMU
KÜTÜPANESİ

KAYIT No. 4413

YER No. A 3130

4413
A3180

محمدامين

تۈركىڭىزدىقىنى مەسىن ئېلىم بارازىن
ئەزم اقىدا دەغان بىپ بىل اۋە

١٢٢٥
اعدوى

محمد ناڭار

تۈركى حقوقي

مطبعة احمد احسان وشرکاسى

١٣٣٥

صلاح قونغاراسنه

افندیلر ،

بوکون سرگزگنیاده ایلک دفعه، او مق او زره انسانیت مفکوره سیله
طوبالانان صلاح قونغارا کزه ، بشریتک مقدراتی تعین ایده جگ
اولان محترم هیئتگزگ حضورینه ارض-ک مختلف دیللر قونوشان
مختلف قیاقلى ملتلى اسکى ، يكى بلند لودن ، بیاض ویشیل
اقیملردن کلیه ورلو . بوئنلرک هیپی ده تاریخ و مدنیتلىرىنى نقل
ایده رک ، سرگذشت و حیاتلىنى آكلاتاراق سزدن حریت
وعدالت ایستیورلر . ایستوردم که بن ده سرگز حضور کزد بولونام ؟
بر ره نولدس اولایم ، سزه سهالرک قانلى شفقلرینك ، حزین
آشاملرینك رنگلریله تورکاڭ معموم چەھەس-نى ترسم ایدهيم .
بر رو دهن اولایم ، سزه ارض-ک اکبیاض ولک سز سرگز لرنده
تورکاڭ اصیل روحى یونتايم . بروایتمان اولایم ، سزه نیماقا را
چاغلايانمینك ، او قیاوس طالغارینك لسان و ھېجاfolریله تورکاڭ

حیاتی تر نمایدەم . بروسوی فی اولایم سزه عشق و صنعت پریلرینک
صدرا و فیرلریله تورکات رویاسنی جالایم .

هیراتا بن شرقى عاجز وضعیف براولادیم . یاریم عصری
طولدوران الم و فلا کت ییللاری بنم اختیار قلبمک آتش-بلرینى
سوندورمشدی ؟ خسته روحک قوتلرینى كەمیرمشدی . ذاتاً علم
برانسان دەکلدم . زاواللای وطنمک قارا كونلرندە دنیایه کلش ،
صاچلرمى اونك فیرطنازلىرىنىڭ قار وچیغ پارچارلریله آثارئىش حقیر
برش-اسعىيدم . قیریق تللى سازمەدە اونك دردلىخى چالاردم ؟
يانیق سسمەدە اونك آجىلرینه آغلاردم . بوصوک مصیبت بنم
عیجز وضعیمی آرتىرىدى ؛ روحک آله ولرینى سوندوردى . بوقاصیرغا
المدن رباجى آلدى ؟ سسەمى بوغدى . يازیق كەسزك ایچین مندر جانسز
خطاب ایدە جكم . لەن بن اوپەھە صانیورم كەسزك ایچین مندر جانسز
فریادلرک بىلە بىر افادەسى ، بىر معنیاسى واردە ؛ قىلبدن كان سسلر
صىحەلرلەڭ قوتلىسىدەر و فەلتىزەلرک لسانى بلاغتىلرک ئەمۇریدر .
اوندىن باشقا سزقوتلىدىن زيادە ضعیفي سورسکىز و اونك لسانى
ھەكسىدىن داھا ای اکلارس-كىز . بوندىن طولايى سز بنم سسمەدە کى
يانیق ایکیلیتلىرە و آلمەدە کى آق صاچلرە حرمت ایدەلرک بى
دېكەلە جىكسىكىز ؛ بنم استانبول سورلرندەن ايلرى يە بر كوجوك
قوش قادر كىدەمەين فريادىمى انىكىن دە كىزلىك ؛ قارلى طاغلىرى
آردندە کى بىلە لردىن ايشىدە جىكسىكىز .

افمەيلر ،

برصرىپىنىڭ ملعون قورشونى دنیایه اتش ويردىكى زمان ،
تورك آلتى يوز سنه محاربەسىن دەنچلىرىنىڭ قىلچارىنى داياناراق چىمشلىرى دوشونى
راينە آصمەش اولىدېنى حالە وطن وەعبدىنى قورتارماق ایچين آتىلدېنى

بالقان محاربەسىنده يارالى دوشمشىدى ؟ اوڭ بى محاربە يە كىرمەك ایچىن قوت
و تحمللى اولمادىنى كې هيچچ براهمل و طمىدى دە يوقدى . هنوز يارالرىنىڭ
قانلىرى يانىق باخرىندە ، ماتم ياشلىرىنى ايصالاق كۆزلىندە سىلەمە .
مشىدى كە مقدراتنى صادقانە بىر يولە تسلیم ايتىدىكى بىر حکومت اونى
حربە سورو كەلەدى ؛ سرائىنك قاپىسىنده قارا كېلى عشىرەندەن صىرمەلى
نو تجيلى بىلەين خاقانىڭ بىر وغىلە سلاح باشىنە چاڭىرىدى ؛ عشق
وازدواجىنىڭ ھەدىيەسى اولماق اوزىزە قوجاسى اوچنجى ايواندىن استانبولى
ايستەين صوفىنىڭ دولتىلە ؛ بىردىن عنىزەسى كى الله صىلىپ آلاراق مسلمان
توركارى آسييە سوردورمك ایچىن خرىستيان اوروبايى او كوتلەين
قاترىنىڭ ملتىلە ؛ نەوانھەرنىڭ قىيسىندەن طونجەھىكلى قارا دە كىزبۇغازىنىڭ
يىشىل قىيلرندە كى تۈرك سلطانلارنىڭ سر ايلرىنە حرصلە باقان پىترونڭ
چارلغىلە ؛ خستە آدمك وارنى اولىنى قوران نىقولا ناك دولتىلە
جىنگى دعوت ايتىدى . مسقۇف اونك اسى و تارىخى بىر دوشمانىدى ؛
او ذاتاً بىلۇردى كە اورال طاغلىرىنىڭ اوزىزىندە كۆزۈرى
ايکى قارا قىزىل آتش كى پارلايان ، سەولو قولرى سام يالرى كى
أولوم هوالرى صاجان (پان اسلامىزم) عفترى آياقلرىنى
اوچىسىز كە نىشەلەكلەرى كۆزۈرى قارارنان سەيپىر يالرە ؛ قطبلىرىك بىاض
كېچەلەرى ماتەلرە قاراران آرقانىزەل كورفۇزلىنىھە ؛ رەن
كەيىكلەرنىڭ قانلى صولىندەن تېكىسىنەلەن فاچىدىنى اىرماقلىرە طولو
فنلاندىلارە ، فېرطانا روزكارلىرىنىڭ ، قارتاڭلارك حايەتىرىدىنى قافقاڭ
طاغلىرىنىھە قوزغۇن دە كىزلىرىنە اوزانىشىدى . آفالرىنىڭ اوپىدوغى
مېشەلرک آلتىندا رۇيا كورەن پولۇنىيالىر ، لاپۇنىيالىر ؟ ملى
افسـاـنـاهـلـىـنـىـ اـسـكـىـ قـوـبـىـزـلـىـلـەـ جـالـانـ قـىـرـغـىـزـلـوـ ، اوـزـبـكـارـ ؟
باـلـالـارـلـاـكـ اوـنـمـدـهـ اوـزـوـنـ قـىـلـجـىـلـارـىـنـهـ دـاـيـانـارـاقـ چـىـمـشـلىـرىـ دـوـشـونـىـ
قـوـمـوـقـلـارـ ، چـىـرـكـسـلـارـ ، كـوـرـجـىـلـرـ ؛ يـانـدـىـنـىـ كـوـنـدـنـ بـرـىـ آـلـهـ وـلـرـىـ سـوـھـىـنـ

مقدس آنلار چو جوقلاری اولان آذريلر، تاوارلار و برجوق ملنلر او نك مظلوملري يدی . اسکي زمانلرده افسانوي ازدلر کي با کرلري یوتان بوجامادر او نك قارصني ، اردهاتي یوتمشدي . شيمدي ده حرص واشماسنى تسکين ايچين اك كوزل ايکي با کري و اك بويوك ايک قورباتي داهاي استيوردى : استانبولي و شرقى آناطولويني . . . حال بوك بونلار او نك سلطنت و تارىخت هيكليدى ، پارجالانا - ما زدى ؟ حريقىك معبدىدى ، ييقيلامازدى . بونلار او نك عرض و ناموسنك ياتاغىدى ، چيمكىنه نەمنىدى ؛ عشق و ايماننك چرا غىدى ، سوندورولە منىدى . او بوسسە يابانجى قلامازدى و نتە كيم قالامادى . او كا او يله كادى كە . ا كىنديسى بود دعوه اجا بت ايمە يە جىك او لورسا چار و چارچەلر خولىلارى وجود بولاجق ؟ اسلاو پاپا سلىينك اسکي قره مكىن شهرنده كوردىكارى بر رؤيا ، عصرلىرن بىرى اوغولدن اوغولە نقل ايتدىكارى بر افسانە حقىقت او لا جق : شەمالن كله جىك او لان صارى عرق تورك سلطانلىينك محللىكتى ضبط ايدە جىك . . .

كرچىكدر كە اندىلر ، تورك بو محاربەدە كىندي ملتى بى پو مىانىالىينك قالجا كە ميكىنه دىكىشىدىرىمەين آلمانلاره واولادىتك قانى هنۇز قىلىمجلرىينك آغىز نەم بولاشيق طوران بواخارلاره بىلشەرك انىكلاتە و فيرانسا ياه قارشى چىقدى . تور كيانك اسىقلالى ايچين موسقو فەرلە دو كوشن قەرمانلر كە هەشەرىپارىنه قارشى سلاح طوپراقلارىنه كە مىكارىنى كومىن ملتلارك هەشەرىپارىنه قارشى سلاح قوللاندى . او نلاره ساواشدى كە وطنداشلارى دىنيا يە بويوك مدېيتلر داغىتىان و حقوق اعلان ايدن انسانىت و حریت منجىلى يدر ؟ اديب و متفكرلرى كىنديسىنىڭ صنعت و ادبیات مجددلىينك ، فن و فلسفە ناشرلىينك استادلى يدر . لىكن او كا انىكلاتە و فيرانسانك بوكۇنىڭ

سياستلىرى بىقۇنىشلىدلر كەكىندىن ، تاپوليونلار كەكىندىن باشقا بىرسىاست اولق اوزىزه كۆستىلەشدى . بونلارك يېرىنە قارا كون دوسى . اولق اوزىزه آلمانيا چۈرۈلەشدى . بوسىس و دومان ايجىندە ھېبىچ بىرال او كا حقىقىتك مشەملەسنى كۆستىرمى . قارا دە كېزدىن و آق دە كېزدىن عكىس اىتتىرى يەلەن كان سىسلەر ايسە بوشبە يە قوت ويردى . زاواللى توركەت روخىنە انسانىت خولىلارى بر يېلىدىز كېي سوندى و قىلبىندە دوستلىق اميدلىرى بر مىعىد كېي قىلىدى . او ، كائنانى ئېرەطىنالى كۆكەرنە يېلىدىرىمەلر حايقىران و حشى بىر عالم كېي كوردى . و حىياتى ، حرىقى قورۇمۇق اىچىن سلاخنە صارىيەلدى .

اندىلر ،

سزك آلىنلارنە انسانىت مفکورەلری و قىلبىرنە صلح و سكۈن عشقلىرى طاشيان أڭىمىنى ملتلىرىسىز ؛ سزلىرىك كە مەلەكەتلەر كەز بىر محبت و فضىلت معبىدىر . صور ارم كە سز بىزم يە منىدە او لاسايدىيەكىز نەپاپاردىكىز ؟ زنجىر كەتىردىكارىنه اىستاندىرىلەيەكىز اوردو لرى چىچەكتە دە متلىرىلەمى قارشىلاردىكىز ؟ قان دو كە جىكلىرىنه قاندىرىلىدى . كەز خىصلەر شراب قىدىلىمىي سۇناردىكىز ؟ البتە توركەت يادىتىنى يەپاپاردىكىز . زىرىا سزك بوانسىنى مفکورە و عشقلىرىكىز يانىدە بىر دە حریت رۇيالىكز و وطن سودالار كز واردە . سزك نظرلىكز دە دە حریت و وطن هەشىئىك اوستىنەدر . البتە سز دە بونلىرى تەلىكىدە كوردو كەز دېققەلر دە عقل و منطاقلار كەزك صارىيەلەيەققى ، قىلبىر كەزك ھېجا فالار لە چىرىپىنىڭ حس ايدرىكىز . سز دە صلح و سكۈن پرياسىنىڭ ئېرى سىسلەر يەنە جىك عفرىيەتك بورو آوازەلرىنى ايشىدىرىدىكىز والكز بىولىقى دە كەنلىكى آلاراق ، سوکىلى وجودلاره صوک و داعى ايدەرك حریت و وطنكىز كەنلىكى اولان مقدس

جايراقلىر كزك كولىكىنه قوشاردىكىز وقارشىكىز ده كيملىرى كورەجىك
اولورسا كىز اوئلىرى بىر خصم صاياردىكىز .
افندىل ،

واقعا تورك بى كون سزك قارشىكىز بى مغلوب صفتىلەچىقىور ؟
فقط وطننىڭ حقوقى چىكىنە تەمەن ئىچىن كوكىنى كىن ، شانلى
محاربەلەرن صو كرا سلاخى ناموسىلە ترك ايدن بى مغلوب صفتىلە !
واقعا بى كون تورك سزك او كىزە آلتىدە بىلەك ايلە كلىور ؛
فقط ملتىك حريتى قورومق ئىچىن أولومك قوجاغنە آتىلان
بروطپىروك آلتىدە كى يارلىق قانلىكىسىلە ... او مىزە قابىندۇن ورخىدىن
قويان بىرسىلدىيوركە : [بىم مەلکەتم دە او يە يالكىز طاش يېغىنلىرىنى ،
بىم كۈودەم دە او يە يالكىز ات و كەمىكىن عبارت دە كىلىدى . بىم
يورە كىدەدە يوردىم بى تارىخى ، معنوياتى ، مقدساتى ياشىوردى .
بىم دامارلىرىدە حرپت ئىچىن نذر ايدىلش برقان واردى . بىن دە
ئىنە مەن اجدادمك منقبەلىنى دىيكلەمشىم و « قىياچ طوقان بىلەكارە
زنجىر ياراشماز » دىيە او كود المىشىم . او پۇنە قەرمانلىرىنىڭ نىلى
ايدم كە وجۇدلرى آش وچە كىچ آلتىدە قوتەن بىر دەمىر كۆچەسى ،
كۆكىسىلى آق كوبوكاو طاخالرى طاغىتىان بىر قايا پارچاسىدەر .
حرب بوروسى چالىندينى زمان بىكا اجداد : « مزارمى چىكىنە تەمەن »
دىيە حايىرىدى واولاد : « بشىكىمى قورو ! » دىيە مەلەدى . بىن دە
او يە يائىق اىستەدم . قارشىمەدە سزى بولىم . بىم محاربەمن واقعا
قاينى اولىدى ؟ لىكىن آز شرفلى دە كىلىدى . او قادار كە يېن كەرمانلۇق
دورىنىڭ بى تر وواسى دە . اكىر ايلەدار شاعرى ھەمى سانع
اولسایدى ، بىم جىنكىمىزى الھەر او قوردى .]
تەممىناتى ؟

خاير افندىلر .. تورككى يېن ضررلە تىحملى يوقىدۇ ؛ اوئك
ناموسىدىن باشقا بىرىشىنى قىلاماشىدۇ . بوزاوالى مەلتىر كەللەك
كعبە قاپىلىرىنىڭ يوزىنە قاپاندىيغى ، هراق و فلسـ طين بىرجلەرندىن
بايراقلىرىنىڭ ايندىرىيلىدىكىنى ؛ ئىق عصرلەق بى سلطنتىك ، بىر شرف
تارىخىنىڭ يېقىيلەيغى كوردى . زاوالى توركى كەفارا صولە ، قىزىل
ايرماقلە كوموش قېبىلى ، كل باخچەلىرى عكس ايدن اناطولوسى يېقىيلە
زىزىد حصـ ادلر طـ الغالانان پاسىن و بابىورد اووالرى ، آصما
داللارىنىڭ آلتىدە سازلۇ چالىنان قارا حصـار و توقادا غلەرى قورودى .
يوصـما كاينلىرى خالى طوقويان مسافر پور بىك كول ياياللىرى
ايـ سـز قالدى . بىر وقتلار اونك بى كون بىلدەلەرنىڭ ولوھلى قاپىلىرىنىڭ
بىكىلار جە يوجىلىار كاپوب سچىركەن بى كون بونارك يانىق دىرە كارى
وييـقـىق ئىوارلىرى اوزرىنە بايقوشـلار اوتوپور . داها دون اوئك
بوجىت كېن طوب راقلىرىنىڭ صاف ئەمالرنە بال و چىچىك قوقولرى
كتـىـنـ صـبـاـ رـوـزـ كـارـلـىـ اوـچـارـكـنـ بـوـ كـونـ بـونـلـرـكـ يـرـلـنـدـەـ اـشـ
ويـيـقـىـقـ قـوـقـولـىـلـىـ طـوـلـوـ أـلـوـمـ وـفـلـاـكـتـ هـوـالـرىـ أـسـيـورـ . بـوـزاـوـالـىـ
ماـلـقـكـ ، بـوـزاـوـالـىـ تـورـكـكـدـرـ كـەـ آـچـاقـ حـرـصـ وـمـنـفـتـلـوـ ، اـغـفـالـ
وـحـىـلـلـوـ قـوـرـبـانـ وـيـرـدىـكـىـ اـيـكـىـ مـيـلـيـوـنـ دـىـ قـانـلـىـسـنـكـ كـەـمـىـكـلـارـىـ دـرـتـ
اـفـقـكـ آـلتـىـدـەـ اـھـامـلـ وـجـوـدـ كـەـتـىـرـدـىـ وـبـوـ كـونـ اـونـ اـنـقـادـىـنـ ،
چـوـجـ وـقـ ، كـنـجـ ، اـخـتـيـارـ ، عـلـىـلـ ، سـقـطـ ، اـونـ بـشـ مـيـلـيـوـنـ
اوـلـادـىـ ماـهـزـدـدـوـ . يـانـانـ بـارـوـتـلـرـكـ ، يـېـقـىـلـانـ بـىـلـەـلـرـكـ زـيـانـلىـرىـ
بـونـلـرىـ مـىـلـيـوـنـ ئـوـدـيـيـهـ جـىـكـ ؟ـ

افندىلر ، توركى مسئۇل ايدەجىك كىمىدر ؟ .. انىڭلەرنك شرف
ئىچىن دونمامالىرىنە دە كېن ازدرلىرى كېن آغىزلىرىنىڭ آشنى قوصدوران
ناسونىڭ چو جوقلىرى ؟ فيرانسانك حقوقى ئىچىن قەرمانلۇق

تورکولری چاغیران ده روله دولرک همشهریلریمی؟ آمیقانک حریتی ایجین
بايراقارینه فیروطینا توشری کی قاناد آجدیران واشینغتونارک
اولادلریمی؟ ایطالیانک سلامتی ایجین سلاحلری بیلدیریم یاپان
فاریبیدلرک وطنداشلریمی؟ سزلرمی؟ آه ا کرسزده وطن
عشقی، قهرماناق رویاسنی انکارایدیورسا کز، سزلرک نظرلر کزده ده
حریت ایجین دوکولن قانلرک، کوزیاشسلرینک ده کری یوقسنه؛
ا کر سزلرده ظفر طاقلری، شرف هیکلری طاش و طوچ
ییغینلرندن عبارت کورویورسا کز، سزده تاریخنگاری یاراتان، وطنلری
یاشنان بویوک قهرماناره قارشی حرمت ایمه یه جکسنه کز آرتیق
صوکی کان دنیانک بهارلری، چیچکلاری؛ کوکارک کونسلری،
بیلدیزلری؛ کائنانک کوزهاللکلری، زنکیلکلاری، هرمی طیعتک
آجی برکولوشی وزهرلی بر استهزاسیدر. آرتیق انسانیتک عشق
ورؤیاری بر رافسانه، حق وعدالت فکرلری بر ریالاندرو. دنیاده
کوچوکلاری چیکنهین بویوک فیلاردن باشقا برشی یوقدر. آرتیق
حیاتلر لذتی قلامامشدرو اولومک و جاغنه برسو کیلینک قوللرینه آتیلیر
کی تسلیم اولق زمانی کلشدتر. سزده افدييلر، بنم ملتمنک اعدام
حکمی ویره بیلیرسکز، اوکا وطنی بر منار یابیلیرسکز. اوکی
حق و حریتی ایجین قلبیلری ویره ن شاعر لریله، ذکالری ویره ن
منفکرلریله، التسوئلری ویره زنکینه لریله، قانلری ویره ن
کنجه لریله، کوزیاشلری ویره ن قادینلریله، سسلری ویره ن
چو-و-قلریله عین مناره کوم-بیلیرسکز. بو صیراده بی ده
اونو تماز-سکز، زیرا بن ده اونک کناهکار اولادلرندن برىیم.
بن ده اونک ظفرلری سازمده چالدم؛ اوکا قلبی، روحی
پارجا پارجا ویردم. بن ده اونک قارا کونارنده صرنیه لر یازدم؛
بن ده اونک قانلی جنازه لری، کول ییغینلری، منارلری و خرابه لری

اوزرینه قاپاماراق حاچبردم، خینچقیردم. بیاض صاقلمک اوزرینه
کوز یاشلرمی دوکدرک بر کوجوک چو جوک کی آغلادم، آغلادم
و آغلایورم!...

لکن خایبر افدييلر، سمز وطنپورسکز؛ وطن نهدو، وطن
فلاتکی نه دیمکدر؟ بونی بیلیرسکز. البتہ سزلرک ده دوستلرک
اخانتلریله، حیله لریله و دوشمانلرک ده میرلریله، آتشلریله ملکتکلر کزک
ییغینلری؛ قادینلر کزک، چو جو قارکزک ماتم لیاسلری کیدرک
آغلادیفی، خینچقیردیفی قارا کونار کز اولمشدر. سزلرک ده هر شیئی
سیاه و قیرمنی؛ ینه چیچکلری آغزلری آجیق بر ریارا کی
کوردو کزک و هرسنی بر خینچقیریق، برماتم؛ قوشلرک زمزمه لری
بر ریاهوش کی طویدو غکز ظالم ساعتلر کز اولمشدر. بو صیرالرده
سزلرده سیکیرلی یوس و قارکزی قالدیراواق دنیا یا به لعنت
وانسانیتە عصیان ایتمشسکز در؛ بو بحران دقیقه لر کز ده سزده اللهمن
بیله شبهه ایتمشسکز در. او نک ایجین سزه بویله خطاب ایتدیکمدن
طولایی بی معذور طوتیکز.

افدييلر، سزلر نم ملتمه دوستاردن کان سسلر کی شفقتلى صدارل
کزی ایشیتدير کز، او نک یارالرینه هنریز وطنداشلرک، همشیره لرک
اللرباه صاریلان باغار کی صارغيلر وورکز؛ او نک صوغوق
واولکون قلبنی سوکیلر کز له، تسلیلر کز له ایصیتیکز؛ او نک
فکر و خیالنک قارا کلقاری امیدلر کز له آیدینه لاتکز. او کا
بونلری او بلده لردن کونده رکز که بونلرک اک بویوک پایسلری
حریت ایجین قورولاش، اک و قور آیده لری قهرمانلقلر ایجین

دیکیلەمشەدر ؛ بونلارك اڭ كېچق قادىئلاریناڭ اڭ كۆزەل نۇمەلری ملت شەرقىلىرى ، اڭ اخ提ىار روھانىلاریناڭ اڭ مقدس الھىلەرى وطن دعالىرىدەر . سزاواكا بونلارى اوپىلاردىن كېتىر كىز كە بورالردا ملى فلاكتىلاره قارشى حايدىرىمىان آغىزلاره ، ملى ماڭىلار او كەنسەدە آغلامايان كۆزلەر طۈپرەق طولۇرولور ؛ بورالردا نجاتى دوش-وئەمەن قالالار ، سسلامق آدامايان اللر تەعىين ايدىلەر . بو مەلەكەتلەك اسىملەرى لوندورادر ، پارسەر ، واشىنگتوندر و رومادرا .

اۋنەيلەر ،

بىلەيورم بوكۇن سىزك حض-وئەر كەن بىرچوق ملتلار اىچىن غربىك روختىدە اسىكى دورلارك جاذبەلى شەعرىتلەرنىن طوغىنىش ، يىكى صىنعتكارلۇك فسونلو حس و خىاللارىلە يارادىلەش محبت و ھېجانلار واردە . اسىكى وىكى دىني-الر ئظرنە بونلارك كىمىي اىملاك مەندىت باشىكى سوقراطلارك وطنى اولان بىياض مەلەكەتلەك سوکىلى نىسلامىریدر ؛ كىمىي دە يىكى شەر و خولىلارك الھام منبىي ، عالىشانلارك طورى اولان هنرىز طاغلىرىڭەممۇم چوجوقلىرىدەر . حال بوكە تۈرلە بى توچىجە و مەختىدىن محرومدىر ؟ تۈرلە بويىلە دە كەلدار . انسانىتكەن حيات و تارىخىنداڭ ئابو يۈلەتكەنلىك شەرفلى رولار اويناييان بوقەرمان عرق عصرلەرچە ابن سینالارىلە ، فارابىلىلە دىن ، فىكىر ، علم ، فلسفە ئاسىر لەكىي اىتىدىكى و ماورائىنەر دە ، هەندىستاندە ، ايراندە و تۈركىيادە يىكى يىكى مەندىتلىر قوردوغۇچى حالىدە ، نەاجىقلى دركە اسىكى قاراڭاڭ و يىكى حرىص عصرلەتكەنھەن و منقۇتلارى اونى بوتون دىني-ايە ياكلىش طانىتمەش . اوئىك آدۇنى غرضە قويدىرتمەش ؟ سر كەشىتى ئاققا ۋاھىي ئازىدىرتمەش ؟ تصویرىخى انتقادە ياخىدىرىتى ؟ حكىمە طمعە و يىرىدىرتمەش . قەھرمان ئاققارىنىن و حىشت ، دىندا ئاققارىنىن رىايدىرىتى ؟ عەدل و سىياستلىرى ئىظمى ، و حەم و شەفتەلىنى

اغفال صورتىندا كۆستەرتمەش . تارىخىنى ، مەندىتى ، وطنى ، حىاتى ئاسكار اىتىدىرەر كە حقوقەنە غصب ، وجودىيەنە خىمال نامى ئاقدىرتمەش ؛ مشعلەلرینە : « يانغىن » ، ستونلارینە : « مزار » دىيە حايدىرىتى ؟ . . . . . زاوالى تۈرك اوتمەن بىرى اسىكى ماص-اللار مەلکەتكى اولان شەرقىڭ سورلارى اىچىندا حقىندا تۈرلۈ تۈرلۈ خرافەلر روايت ايدىلەن بىھول بىرمۇزى كېي ياشامش ؟ سىرىست و مەسعود عصرلۇرى كېرىد كەن سو-كرا فلاكتىلەزىنى كورمەش ؟ هوا و نور كېرمەن دەمير قەسىلىك آلتىندا اسىر قادىئلارىلە ، مظلوم چوجوقلىلە آغلامش ؟ ھېچچە بىرسىاحل ئاپاقلارى اوئىك قاپىلارىنىڭ او-كەندە طولاشامش ؟ ھېچچە بىررۇزكارك قاپاڭلارى اوئىك حىاتانك اسرارى ئىطىشارى يەچىقازما ماش . مەللەرلە » پىير لو تىيلەر كەنچە يەقادار اوئىك اىچىن بىرىقتورەو غۈچۈچىقماش كە ملول روھى تىنم اىتىسىن ؟ بىرغلادىستۇن ئەھۋار اىتەماش كە حقوقى مەدافعا بىلەسىن . شوھىك زمانەقادار دىنلەنىڭ اڭ مظلوم مانى اولان بۇھرقەملەعون بىرما كىاوا بىزىم باربار و ئەللىق اوزىزە كۆستەرمتى . بۇھرىپىك يۈزىنى انسانىت كۆرەمەش و سىنىنى مەندىت اىشىيەمەش . يو ارض-كەن او كىسۇز و يېتىم چوجوغۇنە قارشى شەفتەت و مەختىدى بوتون پىكالارلى قورومەش ؟ حق و عدالتىك بوتون قاپىلارى قاپانەش . اوئىك اىچىن بوتون مشعلەلر سونوك ، بوتون كۆزلەر ئەللىل ؟ بوتون آغىزلىر طاش و بوتون قولار ئاسكلات قامش .

اۋنەيلەر ؟ اكىرەز هنوز كەشف او لۇناماش بىھول بىردىن ئەيمەك اولان تۈرك ايلەرنە كەنچە جىك و اوئىك او لادىل ئىنە ياقلاشماق بونلارك آزاسىندا ياشىماچق او لۇرسا كىز كۆرە جىككىسە كەمئە او زاقدىن بىر قارالى ئىپلىرىتى ؟ حكىمە طمعە و يىرىدىرتمەش . قەھرمان ئاققارىنىن و حىشت ، دىندا ئاققارىنىن رىايدىرىتى ؟ عەدل و سىياستلىرى ئىظمى ، و حەم و شەفتەلىنى

شعر و خوییا دیارینک بواسانوی قهرمانی الا فضیلتی و شرقیک الا
جنتلمن بر ملیتید.

معاصر بر فن و صنعت ک نوریله طالع و سعادت لری خی فتحه حاضر لامشلوه
بوروح او نلری فکر ک، و جدانک حر تجیسی یا پیش؛ حقیقی النوند،
وطنی، مانی هر شیدن اوستون طانیتمش و کندیلرینه الا بویوک قوت اولمک
او زره حقی، الا طوغز و بر سیاست اولمک او زره عشقی کو ستر متش.
او نلری علمک، صنعت ک مساوا تجیسی یا پیش؛ قادری ار ککدن، خلقی،
فقیری هر کسدن چوق سودیر تمش. بونلرک فلسه فهمی الله عادی
اولانی الله، انسانه عائد اولانی انسانه بیراققدره. بونلر دیلرینه
اویاتلر عقداش، طوغدقاری طویز اغاث قانی طاشیانلر وطنداش،
کندی چهره لرنده یارادیلافلر قارداش دیلر و کندیلری ایچین
ایستادکاری بونلر ایچین و بالخاصه کندیلرندن ضعیف و کوجوک
اولانلر ایچین ده ایستار. اسکی دنیانک او زرینه حر و مسعود
بریکی دنیا قورمه و تورک ایلری خی شرق ک برجتی یا پیق، ایشته
بونلرک ملی مفکوره لری !!

سز او ندنه قان و کوزایشی عی ایستیورسکز؟.. ایشته سزه او نک
روم ایلیده، اناطولوده بولغار، روم، ارمی چته لرینک مظلومی
یوزیکلار جهه اولادری ک بونلرک بومباوسونکولرندن قور تولا بیتلری،
عصر لردن بری دومانلری تو ن مسافر پرور او جاقلرندن آیری لشلر؟
جدلرینک عظمتی میرائندن الارنده قالابیان قاغنی ار بالرینه
چو جو قلری، قادریشلری آتابیامشلر؛ طاغ باش لرنده آچله
و خسته لغه بر چوق قوربان ویرد کدن صو کرا یرمز، بور قسمز،
آچ، چیلاق سور و تیور لر سزاوندنه ده میر و قیر باجی ایستیورسکز؟..
ایشته سزه او نک آذربایجانلرده، تور کستانلرده قازاقلرک حقارت
و چیزمه لری التنده ازیلن میلیونلر جهه قارداشلری که بویشاره لرد
دولت و حریتارندن محروم قالمشلر؛ دینی مؤسسه لرینک، ملی
جماعاتلر بینک، تاریخنی کو نارینک، عرقی عنعنله لرینک بیمه لری غصی کور مشلر.

سزه صور ارم که افندیلر، تور کی سوه بیلمک واوند انسانی و مدنی
شفقت و حمایه نزی اسیر که همک ایچین نه لر ایستیورسکز؟ مزاوند
فضیلت و اخلاقی ایستیورسکز؟ ایشته سزه او نک انگین تلبی
کوره بیلمک ایچین او صاف کویولری که بونلر آنالرینک قان
ورو حملرینه چکن سبجیه و فضیلتلرینه وارت اولمشر، او نلر کی
طایپدقاری الله، طوغدقاری وطن، سودکاری انسانه،
ایشاندقاری دوسته صادق قالمشلر؛ بوس اونلر هر بردہ حق
منفعته، ناموسی اقباله، یوقس و لانی حیله یه، ظلمه، اولومی ریا
و ذلتہ ترجیح ایتیر تمش؛ او نلری هر زمان حصادرلرینک،
سور ولرینک صایلر یاهده کل، ایشله دکاری خیر لر له، یا پدقاری کوکلر له،
سیلدکاری کوزیاشلریله و قازاندقاری دعالله او کوندور تمش. بونلرک
طیعی اولدقداری کی کورونک و ایشاندقاری کی سویله مکدر. بونلر
ویردکاری سوزی قلب و وجدانلریله سویلر لر، ایشاندقاری عهدی
ناموس و قانلریله کوده ولر؛ او نک ایچین او زاندقاری اللر قوللاری
و بیماد بقیه، آندقداری آدمیلر آیاقلری پارچالانماد بقیه کری یه
چکیلmez. بونلرک ایکی غایه لری واردر؛ حیانده الدن کان
ایشکی یا پیق، وجدان عذابی طویق سزین ه، کسک یوزینه
سر بسته جهه باقایلریک؛ او لو نجده للهیک حضوریه لکه سز بر آینله
چیقمق و عمومک قلبنده ای بر خاطره بیرافق !! سز او ندنه
تجدد و ترقی عی ایستیورسکز؟.. ایشته سزه او نک روحی
اکلا یا بیلمک ایچین او منور کنجلری که بونلر ده ملیت پریستنک الندن
اولز لرک کوئری ایچمشلر؛ تاریخنده، اجداددن قوت و آتش آلاراق

بد بختارك اختيارلرى ، چوجوقلىرى جىدلرىنىڭ دىليلە رېلىرىنە دعا
ايده ميورلۇ ئادىنارى وار كىكلارى طوغىقدارى وطنىك تور كولىنى
سوپا يەمپۈرلۈ ئاز او مظلوملارك وبواسىرلەك آجىقلۇ فريادلىرىنىڭ
عكىسىلرى ئىشىتىمك ايىهـ ترمىسلىك ؟ دىكەلەيىز ؛ « اولو يورز ،
بوغولو يورز آللەم ! بىپارچا آئىك وصا بىر آز هوا ونور ! .. »

افندىلۇ ، سىز كە كەندىيەكىز ايجىن بنا او لونانى انسانىتە ويرەك
ايستەيىلدەنسىكز و « كەنىشلەكلەر آراسىنە تېيشن ، خىال ايجىنەد
كالاھ ايرەن هەشىئەدە هەركىشك بىر بايى واردە » دىبەنلەندەنسىكز ؛
سەزلىك شاعىلر كىز كە بوتون او كىسوز وغېب طوبراقلىرەدە
ايىـلاق كۆزلىرلە سەمالەر باقانلۇرە ، صوغۇن دوداقلەرلە عدالت
وحرىت ايستەيىلدە قارشى الم وشققت طوباراق آغلابىر والەمى
قانۇنلارك سەلطنتلىرى آلتىنەدە ئىچىن بىر كەنىشلەر ئىچىن ياردىيلان
حىياتى و يېكى انسانى تۇنم ايدىسۇر . شېھى يوق كە سىز بوتون مەلتەر
كى تورك مەلتەنەدە ئەلر كىزى او زاتاچقىسىكز . زىرا تورك عرقى دە
سەزلىك حقانىت و محېتكىزى دەيلەيىلدەندەرلە . او دە سەزلىك انسانىت
ايجىن يالكىز كۆز ياشنى و قىلىنى دە كل ، قانىتى و حىياتى دە ويردىكىنە
إيمان اىتدىكىكز عىسى الميسىح سودىكى زاواللىلدەندە . زىرا
تورككەدە صارىلاجق يارالرى ، سېلىئەنەجىك كۆز ياشلىرى ، قىرىلاجق
زنجىرلىرى ، ياقلاجق قاراكلەقلەرى واردە . او نك دە اركىكلارى كى
قادىنلارى دە ، چوجوقلىرى كى اختيارلرى دە اغلابىر . او دە كېجە
 يوللارنە بىرىسلەيىز ، بىرنور و فيرطىنلار او كىنە بىرىول و بىرالا ارىايور .
يوقسە : « ا كەرسىز يالكىز سوھنلارى سورسە كىز نەايىشە يارار ؟ بۇنى
پۇبلېقەنلەر دە يابارلار . ا كەرسىز يالكىز قارداشلۇرە سلام ويرىرسە كىز
بۇندە نەاصالت قالىر ؟ بۇنى مشركىلەر دە يابارلۇ ! »

افندىلۇ ،

تۈرلۈدە برائىن شرقىك ئىچ بويوك بىر شەننامەسى او لان تارىخىنى
آلاراق ، او بر آليلەدە اجدادىنىڭ قىلىچ و قالقانلە فتح اىتدىكى ،
عدالت و مدنىيەت شەنلەندىرىدىكى مەلکەتلەرىنى ؛ عصرلەن بىرى صايىسىز
أولولۇلە ، بۇ كون دە مېلىمۇنلۇر جەدىرىلىرلە باغلى ئەلدوغۇ طوبراقلىرى ؟

خراپه لرینی ، من از لرینی کوسه ترده رک سزدن حریت ایس-تیوز . او فانحصار بلده می و شمر و صنعت دیاری اولان یا نخنگیک حربه تی ایستیور که اونک بوغاز ایچی صولرینه سلیمانلرک اوچ طوغلو و فیرلرینک طوبلاندیغی سرایلر ، علماسنک یقیشیدیکی مدرسه هر ، شاهزاده لرینک ترم ایتدیکی خاص باخچه لر ، فقراسنک طوپبورلودوغی عمارتلر کولمک سالش و بونک یدی تپه سنه معمار سنانلرک یوکسلنگیک بیاض مناره لر ، کوتاهیه چینیلریه ، اویمالی مرمر لرله منین محزالبر پادشاهی مرحمته ، حاکمیت حق وعدالته ، حکومتی ترقی و مدینتیه و اهالی بی محبت و سعادت دعوت ایله مشهدی اوشهرلریه ، انسانلریه ، هوالریه ، سسلویله : « تورک و مسلمانم » دیمه حایقیران اختیار ولايتلرینک حربه ایستیور که بونلرک عصر لره شاهد اولان شاهقه لمیچ ارس-لانلرک ، علاالدینلرک ، خداوندکارلرک ، سلیملوک سلطنت وعدالتلرینه حیران اولمش وايسنر اووالری سلیچوق و قای خان تورکلارینک هر بری باشلی باشنه بر مدینت تشکیل ایدن علم و صنعت آبده لریله نزه . غمshedر . او تورک ایللرینک حربه ایستیور که بونلرک ارض و ملندنده طربونلرندنده دیار بکر لرنده ، خربو طبرندنده اوزون سازلی قینزل ایرماق شاهزاده لرینک چاله قلری دستانلر ، قوشمالر ادرنه لرنده وازمیرلرنده سویلندیکی کبی آزربایجان کویلرندنده وايدیل بویلرندنده بیاض صاجلی تورکمنلرک نقل ایتدکاری ماصاللار ایچ ایل و قارا کول یايلار . ندهده حکایه اولونور . بویرلرک هانگی طرقه یکدیلسه ياشلی چینارلرک آلتنده کی نماز کاهله سیاه سرویلرک کولکه سنده کی من از لقلر تورک خیاللرینی کوسته ریر و تورک سسلویخی ایشیدیریر . بونلرک هانگی طوبراغی بر پارچا صیقیدیدیلریلسا تورک قانی فیش قیریر ؟ هانگی طاشی قالدیریلسا تورک که میکلاری

میدانه چیقاره بو افليملرده او زون محابه لر ، قافلی اختلاللر ، سوره کلی خسته لقلر ، دهرين یوقسو للاقلر ، بویوک فلا کتله هیچچ . زمان تورک آزاناتاما شدر ، بویورتلرک کوموش پیکارلرینه و وارن کولمکلر بیاض قوللریله طوبراق دستیلرینی طولدوران تورک قادرینلریدر ؛ دومانی طاغلرندنده ، صاری چیچکلی یايلارندنده بیک کول تورکولری سویله نئن تورک دلی قانلیلریدر . مادام کویلرسون پره نسینلری هلیت اساسلرینه کوره بوتون عرقله حر و مسعود بر مقدرات تعین ایده جکدر ؛ مادام که لسان ، دین ، نفس ، مدنیت ، عنعنه مليتی تشکیل ایده ن عنصر لردندنده ؛ مادام که انسانیتک و مدنیتک حضور نده اسلام ، خرسنیان ده کل ، انسان وارد در ؟ مادام که دنیا یه ابدی بر صلح و سکون ویریلک ایسته نیلیور ؛ اوحالده عدالتک ، حریتک یانه بردہ مساواتی ، اخوتی قوبکن . چشمہ کیز کوئنندن تورکک ده طاسی دولدورو کن .

او افندیلر ، تورک بوکون مغلوبیدر . اونک قلعه لرینک طوبپلری صوصمش ، اور دولرینک سونکو لری قیری بشدزه سرایلرینک قارشیدنده سرزک زرهلیلر کز ، قیشلله لرنده سرزک عسکر لر کیز وارد در . بوکون استانبول لاث تپه لرندن ایشیدیلیان بورولرک سسلوی ، بوغاز ایچی صولرینه عکس ایدن بایر اقلرک رنگلری اونک ده کادر . اونک طوبراق لری سرزک آیاقلر کز ک آلتنده و طالعی سرزک المکز ده در . سرزناصل ایسترسه کز اویله یا پاییلیر سکن .

لکن افندیلر ، سرزر مغلوبلرک فلا کتله رینی آغیرلا شدیرمچ ایچین قیلیج و قالقانلرینی حرص و انتقام ترازیلرینک کوزلرینه قویان غالبلر ده کاسکز ؛ سرزر کیدکلری مملکتکارک آماختارلریله بر لکده قاب و رو حلیرینی ، عشق و ایمانلرینی ده ایستهین مظفر لرده کاسکز ؛ سرزلر بیاض صاجلی اسیرلرک قالقارنی ، سیاه یکمش با کرلرک قلبیرنی

چیکنمه یه رک ظفر آرالاری قوش دوران فاتح مدد کاسکز؛ سوزل حیاتلر ندن
 دنیا یه یالکز قافلی خرابه لر و من ارلر بیرا قان قیصر لرده کاسکز، بن سترلری
 آدمالرنده الله و حق یازیلی اولان انکلتره تک عادل انسانلری،
 هرملته ایکنیجی بروطن اولق اوژه قولاری قیصر اوزاتان فیرانسانک
 نخیب اولادلری، غلبه ایده مهینلرک دوسقی و حامیسی اولان
 امیقانک بویوک آداملری، حق وعدالتک اسکی معبدی اولان ایتالیانک
 یکی نسللری اولق اوزره طانیورم، بن سزک بایرا قلر کزک حق وعدالت
 تمثالی اولدوغنی ایشیدیسیورم؛ سزک الار کزده حریک بر انقلاب وجهنمک
 بر کونش اولدوغنی کورویورم . و عصرلردن بری دنیانک بکله دیکی
 بریکی تاریخنی و بر آلتون دوری آجاق ق اولان دهایی سزده بویویورم؛
 امیدو ایمان ایدیسیورم که سز بورؤیا بجان ویرمک و ظفرلر کزی عدالتله
 تسویچ ایمک ایچین البته تورکات ده تاریخنی دیکله یه رک، بلده لرینک ،
 معبدلرینک، خرابه لرینک، اولولرینک و دیرلرینک شهادتلرینه
 مناجعت ایده رک دولتی قور وجا جقسکزه البته بشیک بیلدن بری اک
 بویوک شان و شرف تا جلرنی طاشیان وبالخاصه شو صوک مبار بده وطنی
 و حربی ایچین ایکی میلیون اولادنی قربان ایدن تورکات ده حیات و حقوقه
 حرمت ایله یه جکسکزه البته اسکی و بویوک بر تاریخنے، یکی و معاصر
 بر علم و عمر فانه، زنگین بر شعر و ادبیاته، ملی بر عشق و ایمانه صاحب
 اولان بر عرقک اسیر اولاما یا جحقی دوشونه جکسکز؛ البته
 ده میر و آتشک، مغلوبیت و فلاکتک تورک روحی ده اولدوره میه جکنی
 تقدیر ایده جکسکز؛ دنیاده تک بر مظلومیت اولق اوزره
 اونی ابديت و انسانیت قاییلرنده حایقیر نایا جقسکز واونو نایا جقسکز که
 سزک اوستیکنده برقاریخ و تاریخنک اوستنده ده بر الله وارددر .

ملت مجاسنده

افندیلر ،

بن ته جیر ایدیلشنلری ایکی قسمه، آییری ورم . بو فلرک بو نخیسی
 عسکری سپلردن دولانی اوزا قلاشدیرا یالانلر ، ایکنچیسی ده
 حرص و منفعت سائمه سیله غدره اوغر ایانلر دره . بو ناردن بر نخیسنه
 ماھیتی تدقیق و حقیقتی کشف ایمک دیوان عالی یه عائد اولدیشند
 بو ندن بحث ایمک یه جکم؟ ایکنچیسی ایچین بعضی معروضانه بولونا جنم ،

افندیلر ، اعتراض ایده رم که شو صوک دورک بزه اوغور سز
 بر میراث اولق اوزره بیرا قدینی فاجعه لرک بزیوی ده ، مملکت
 داخلنده وقوع بولان ظلمدر . اک زیاده بز تورکار بو ساحده
 ظالمه لعنه و مظلومله شفقت کوس ترمکدن کری قالمامش
 اولد و غمز حالده نه یازیق که بوباییلان ظلمی ینه تورکاره اسناد ایمک
 ایسنه یمنلر وار . بن بونی ، کرک اصیل ملتمند و کرک صاف
 ملیمیند تحریرد ایده رک رد ایده رم .

اولاً افندیلر ، بونی ملتمک علوی سجیه‌سی نامنه ردایده‌رم ،
زیرا قهرمانلوق دستانلری قادر فضیلت منقبه‌لری ده آنی بیک
بیلدن بری مملکتیدن مملکته ، بلده‌دن بلده‌دیه کزه‌ن بو ملتمک
سجیه‌سی ظالمه معین اویق ده کل ، مظلومه حامی اویلقدر . توترك
تا کری طاغلرندن اوزا قالاشاراق آناظلولوده واستانیول بوجازینک
ساحلازنده آلتون تختلری یوکلتدیکی زمانلردن ، شرق و غرب ،
حقوق و مقدراتنه حاکم اولدوغی شوکتله دورلردن شو صوك
فلاكت و ادبار کونلرینه قادر بوسجیه‌سی غائب ایمه‌مشدر . اونک
بو فضیلیق ، غازی ارطغرلک تاتارلرک مغلوب وضعیف ساجچو قیلره
یاردمیله و سلطان عنانک اوغلو اورخانه :

کوکل کرسسه سیله

یکیشلر و بازار پاپ .

ظلم ایله‌ده رنجبرلره ،

هننه ایسترسه که واریاپ .

وصیتیله باشلار . اوندن صوکرا او فاتح سلطان محمدلریله دوام
ایدرک او نک بوبادشاهی استانبولی فتح ایتدیکی زمان روم و طنداشلر منزک
و جدانی حریتلرینه و ملی حلقلرینه حرمت ایمتش ؟ او فنلرک رئیس
روحانیسی اولان بطریقلری آلتون تختته چیقارمتش ؟ انه عصا ویره رک
سراینک قایپسنه قادر کوتوره‌ش ؟ صیرمالی سخیلانه بیندیره رک
قبه آنی وزراسنی رکابنده یورو تمشدتر . او نک بو فاتحلرینی او
یاوز سلطان سليمانی تعقیب ایدرک او نک بوخلیفه‌سی ده خلافی الدینی
زمان النده کی سطوتلی سلاحلیله دنیانک حاکمی ایکن کنندیسی حرمین
شریفینک خادمی و عرب قارداشلر منزک محب و حامیسی اعلان ایتشدر .
تورکلرک طورفانده ، سمرقندده ، هندستانده ، قونیه‌ده ،
بورساده ، ادرنه ده ، استانبولده والحاصل بو تون شرقده میدانه

قۇيدوغى صنعت و مدنیت آبدەلری جامعىلر ، کتبخانەلر ، مدرسه‌لر
اولدوغى کېی عمارتلىدر ، چشمەلردر ، کروانسرايمىدر ، بولاردەر . بونلر
اونك آدلەنى ايشىتمەدىكى ، يوزلۇرىنى كورمەدىكى مجھول انسانلار
و غربىپ يوجىلرک آچ و صوصىزلىنى دوشوندو ئىنى ، يرسىزلىسىه ،
يورتسىزلىرىنه آجىديقى كوستەريۋە حتى بونلارڭ آراسىندە اویله بوبولك
قاڭلەلر ، اویله مظلوم ملتلىرده واردىرک او بونلار ايجىن يوردىندە
صىغىناچق بىرر و قىلىنە سوھىچك بىر عشق آيرمىشدەر ؟ ارمەنلەر
بەودىلر ايشتە بونلارندىرا .

تۈركك بوسجیه‌سی عىجا بو كون ضعفه او ضرامشىمىدر ؟
حايير افندىلر ، تۈرك بوكون دە اویله دەر . ظالمالار او نك كەميكلىرىنى
قىرماش ، اتلرىنى دوکش ، وجودىنى ضعيفلاشتە ؟ لەنك قابنە و بوقابنە
ياشایان الھى و مقدس بىر روحە طوقوناما مشدر . بوقېلىك اصىيل
وعنرىز حسى زمانك شدتلى طالغارىنىه ، غضبلى ھېملىتە قارشى
صادىفدىكى اىنجىلر کېي قالمىشدەر . تۈرك بوكون دە بونغا قادر قوتلى
اولدوغى قادر قوزى کېي دە معصوم و ساكنىر . او زقارداشلارى ايجىن
محبىتلى اولدوغى کېي يىدى قات يالانجىلر ايجىن دە منىحتىلىدەر . اونك
آچاقلىقلر كېرمەين يورەكى ، خياناتلىكلار دوشۇنەين قافاسىندىن داھا
ضعيف دەكلەر . كىنديسنىڭ تقدىس اىتدىكى بىرىشى وارسا او دە
طوغىر و لىقدەر . او كەورە تاڭرى اوی اولان بىرمىبىدە ناصل كېر
بولاشىرىمۇ بويوك بىرگىنە ئاتالر يوردى اولان بىر او جاغەدە
كۇتو ، چىرىكىن ، ظالم بىر آد بىراققىدە بويوك بىر مەعسىتىدر .
آرىيلر طاغلاره ، يالالاره داغىلاراق قوفانلىرىنە ناصل صاف بال
چىچىكلەرنى كېتىرلىرسە او دە اویله جە دېشىنى ، آنى دوکىرلە ، غېرت
ايللەرچىقاراق جولوغۇنە جوجوغۇنە حلال قازانجىلرنى كېتىرر .

برأوز تورك هیچ بروقت آلتئك تریله یوغرمئش اولدوغى اككىنه
قان بولاشديرماز . بن اوتك منزارلغنه هیچ بردفعه برسىرىك
قالى جنائزەسنىڭ كومولدوكنى ايشىتىسىد . اوحالدە نېچە او لاراق
دىيورم كە ، توركاك سەجىھىسى ئۆلم و تەعديلرە انكلەدر . يايىلان
فناقلەر بوملتىك روحنىڭ ، بوملتىك قلىنىڭ ، بوملتىك وجدانىڭ
وبوماتىك فىكىرىنىڭ دەكلەدر .

تورك مەيتپورلىكىنە كانچىھە : افندىلر ، بىر چوق سەنمەلرک
قارا كەق و كەتم كېچەلرندن بىر روم وطنداشلىرىن اسىكى
مناسترلەك واعظلەرنىن ، مكتېبلىك معلمەرنىن ملى الهامىزى آمىشلار ،
اودىسىه آشاعرى هومىرلەك بېتلىرىنى چوجۇقلارىسىه ، قىزلىرىنىه
مىرىمە و آق دە كېز قىيلىرنىدە تىزم ايتىدىرييورلەردى . ارمى
وطنداشلەرنىن زىسسلىرىلە ، قىرىيانلىرىلە ، قرقاتىيالرىلە ، عالىيشانلىرىلە
ملى آتشى ياقشلۇر ، ھابىك اولادلىرىنى آرارات طاغنەرنىه خولىمالى
كوزلە باقدىرييورلەردى . عن بقارداشلەرنىن جاھلىت دورلىرنىدە كېبە
ديوارلىرىنىه آصىلان شعرلىرىنى كە ملى طوبغولرى قوتلىدىرىمشلر ،
بونلىرى بدوپىلر چولدىن چولە نفل ايدىييورلەردى . آرناؤود
قارداشلەرنىن شمس الدین سامىلىرىلە ، محمود حيرلىرىلە ، عبدوللارلىلە ،
نەيم فراشارلىلە ملى جمعىتلەنى تۈزۈمشلر ، طومۇر طاغىلىرىنىه
اسكىندر نامە « ئەپوپە » لىرىنى تغى ايتىدىرييورلەردى . بوكا قارشى
البە توركىدە يابانچى قالاماردى وته كېم قالمادى . اوده قلىنىدە بىر
تىغىرەمە طويىدى . اوونك دە فكىرنىن بىر شىشكىچىدى . اوده ماضىنىڭ
قارا كەقلەر اىچرىسىنىن ، خراپەرنىن عالىلىرىنىڭ چىقىارادىنى
دېنىئەلدە تارىخى آرادى ؛ حىاتى أوكرىنى . اوده عرقىنىڭ
عشق ورۇپايرىنى تىزم ايدن شاعرىنىڭ نشىدەلرندە روحى بولىدى

واستقبالى كوردى . اوده تقدىر اىتىدى كە ياشادىفي عصر بىر مەلت
دورىدر ؟ دين ، واعتقادىنى تقدىس اىتەين ، فىكىر واحلاقىنى تاصفىيە
اىتەين ، لسان واديا تى مەيلىشىرىمەن ، هنر و صنعتى يو كسلتەين ،
عنەن و سىجىھىسىنە حرمت كۆسەرەمەن ، تارىخ واجدادىنىنە صداقتىدە
بۇلۇنمایان ، ذاك و عمر فانى يوجه ئەتەين مەيىشتەن و حىاتى معاصرلاشدىر .
ماپان ، وطن و صراقى سومەين بىر مەلتەنقا و سعادەت يوقدر . اوده ايمان
اىتىدى كە مەليتىك صوندوغى كۇز آب حىاتاندر ؛ بوندىن اىچىن
مەلقىل عصرلەك قاصىر ظارى ، طاعون و وبارى قارشىسىنە دائىغا
كەنديلىرىنى قورۇرلۇ ؛ بونلار اىچىن (والبعث بعد الموت) مەقدىردر .
بوندىن طولالا ئى توركىدە حرر و مسعود باشامق ولايۇت اولقى اىستىدى . اوده
سييلو غوسىلىك ، خىنجا قابلىك ، المتندى الاذبىلىك ، باشقىمىلىك قارشىسىنە
كەنديلىرى براوجاق يابدى . و صراقى يو كسلتەنڭ احتىاجى طويىدى .
بونڭالە براز افندىلر ، او بىدىمى و علمى بىرساھەن دىشـارى يە
چىقىمادى . خەلیفە و خافانىڭ تەختى اطرافە ، بىراڭى آلتە
طۇپلاڭىش و بىر خىصـوصى مەلیق حاڙز بولۇمئش اولان دىكىر
ھەقلىر اىلە عەمانلىققىچىط جامعىنە عىنى حقولى حاڙز و عىنى
وظيفەلەرە مەكەف اولاراق ياشامق عنەنەسنىڭ حضورنىدە
مەتعصب و مەحافظە كار قالدى .

آتش و دەمير ؛ خاير افندىلر ، ھەمەلىت كېي تورك مەلىتىنە دە
الله واردە ، حق واردە ، وجدان واردە ، عدالت واردە ،
اخلاق واردە ، تارىخ واردە ، انسانىت واردە . بوندىن دولايى
تورك مەيتىچىلىرى نە اولدۇرمەت اىچىن بىر خەچ و يەرىدى ، نەدە
طۇوشىدەر مەقىچىن بىر قونداق !... زىرى بازىدە بىلەر زەملەنلىرى ادارە ئادىن
قوت حقدر و دەنيي ايي قىلىجىلە فتح ايتىكىدىن زىادە بىر وجدانى

منطق و عشق ایله فتح ایتمک داها بیوکوداها ابدي بر ظفر در، زیرا
بزده بیلیز که آرتیق ظفر لر سزارلرک ده کل، فیل دیشی آرالریله
اسیر لری چیکنین جنگاورلرک ده کل؛ ملتلره حریت وعدالت ویرن
قوتلرک در. بناءً عليه اسکی فتوحات رؤیالرینه ابدیاً وداع ایدن،
کندی طوراغنده وطنداشلریله قارشیلقلی بر محبت و سعادت ایچنده
پاشامنی کندیسنہ بر «ایده آل» پاپان بز تورکلر دیگر ملتلرک
حقوقنه دامنا حرمت ایتدک واونلرک سوینج و کدرلرینه اورتاق
اولدق؛ ننه کیم شیمدی ده قلبدر من اوغلر ایچن جیرینیور.
بابوفالقلری پاپانلر کیملر، اویله‌می؟ بونلرک کیم اولدوقلری‌بن ده
بیلعم. لکن بر داتنون، برو بسیمیر فرانسز ملتی مرحتبر و رلکدن،
بر قرومول انگلیز قومنی عدالت‌مارلقدن دوش‌وره میه‌جی
کی بر قاج شخص ده تورک ملتی هیچ بر زمان فضیلترندن تحرید
ایده‌من. بونلکه برابر بونلر کیم اولوسون، ایسترسه بنم اوز
اولادم بولونسون، بن بو مجلس حضورنده بونلرک ذعوا جیسم.

لکن افدييلر، ظلم کوره‌نلر يالکن عرب قارداداشلر من،
يالکن دوم وارمنی وطنداشلر من ده کلدرلر؛ بونلرک یانشه تورک
مظلوملری ده وارددر.

افدييلر،

اناطولونک، بو کوزیاشی، قان، کول، کمیک طولوا ولان،
بو طوللر، یقیملر، بومظلوملر، غریبلر اوچاغی بولنان مملکتک
کویلرنده، ایسلی چاتیلرینک آتلرنده یاشایانلر بیلیرلر و بولمرلر دیارلرینک
با غیرلری یانیق، بويونلری بو کوك اولادلرینک یوزلرینه باقانلر،
اوونک آچلقدن اوتنین، خرابه‌لر و من اولو اوستنده چیریل

چیلاق آه و فغان ایدن دردلى چوجو قلرینک فغاتنی دیگله‌یتلر تقدیر
ایدرلر که تورکلر ایچین حیات آجی بر اضطراب وام اوشکنجه‌لی بر
جان چکیشمه‌در. آه افدييلر، بورده اویله قیرینک کوکلمه،
واردر که کویلرینک یاریسنى اویناقلر کوتورمش، قالان یاریسنه
قارا کاق چاتی‌لری خی یاسلر بورومش ویقیق دیوارلرینه قورقوچ
ینیکلی سازلر آصیل‌مشدر. سز بونلرک قولوبه‌لرنده قورقوچ
خیاللر، جانلی جنازه‌لر کی طولاشان او آق صاحبی سفیللر له
قونوش‌دوغۇن زمان اوئنلردن آجیقلی حکایلر، یانیق مرئیلر
دیكارسکن. اکر سزک کوزلر کز بوسازلر ایلیشەجىڭ اوچورسا اوئنلر
سزک قلبلر کزدن یخنی آکلارلر و سزه: « اورایه باقا افندی! کور-
ییورسک یا، کویزی یر آلدی کوتوردی؟ مالزی ایل آلوب
کوتورو بیور؛ کوکل شن دکل که ساز جالام، کرم سویلیم ».
دیلر. بورده اویله صواغول چھەرلر کوتورسکن که رنگلاری
صیقما یاتاغی باتا قاتلر ایچنده کی سازلوقا دار صاریدر. سز بونلرک یانته
کیدر، اسلامی یی صور ارسا کن، اوئنلر سزه تېتەك و حزین برسىله
آدلرینک یعن اولدوغۇن سویلرلر. یعن، بو کله سزی او زاقلره
کوتورور؛ کوزلر کزک اوکنه قایالری تورک قانیله قىزارمش قىر.
میزی طاغلر، قوملرینه تورک کەمکلاری ییغىلەش صارى چو للر
وابشدن باشـه تورک منارى اوشـه بر قانىل مەلکت كىتىرـ؟
آکلا رسکن کە بو دلى قانلیلر کویلرینه بر داها دونەن بو شەپىدلرک
طوغىدقلىرى بىلەمە دکلری، يوزلری کورمە دکلری يېقىملریدر.
آدلری ده يىنـه بو شەپىدلرک بىر آجى خاطرەسى اولىق اوزىرە
كىنج و طول آنالری طرفىدن قونولىشدر. بورده اویله سـفـیـلـ
قادىشلرە راستلار رسکن که قول تو قلرینک آلتىه بىر يامالى بوش چو وال
آمىشلر، قارا کاق ماغارالرک ایچنده کی قورقوچ آتشلر کی ملول

قىلىرىنىڭ آلهولىيلى كۆستەرن ، يورەكارىنىڭ سرلىنى افشا ايدن
كوزلۇريلە كلاوب چەنلىرى سوزىلر . سنهلىدىن بىرى طاغلاره ، طاشلاره ،
ايماقلاره ، كوكاره حايپيردقلىرى دردلىنى يوزلىزندە صىخت
سزدكالرى يوجىلاره بىر كە داها دوكمك ايسىتلەر و سزك قارشىكزە
دىكىلەرك : « - شەيد قارىسى يىز . طاغە اوت طوپلامغا كىدىيورز .
يېلىملىرىنىڭ يىدىرىچىكز . بىلەم يىز ، استانبول بىز نەدىن بويە
صاغىر ؟ آه اوپزى نەزمان دوشونەجىك ؟ بىز نەزمان آربا اوستىن
اڭك يىرىچىك و نە زمان قوجازمى ، اوغوللىرىنى يامىزدە
بولاچىز ؟ دىيە حايپيرلار . بوردە او اختيار كويلىرى بولورسەكز كە
صىئەلىرىنىڭ يۈكەنلىرىنىڭ ئەلدىن سەقاتلىك بىرىنى ئەللىك
قاڭقاراق كىسىن طاشلار و دىكىنلەر اوزىزندە چارىقىسىز آقاڭاريلە يورورلىرو
او آغىز . يوكارىنى بازارده نەيات ايلىڭىز و شەھەندرلەر . بونلە سلام
ويەرەتك يانلىرىنىڭ ياقلاشدىغىز زمان ، بونلار سزك يوزكىز شاشقىن
شاشقىن باقارلار . — قارلاڭىز يوقى ؟ اكىز مىسىكز ، بىچىز مىسىكز ؟
سزداڭما بويە او دونخىلىقى ايدرسەكىز ؟ دىيە كىندىلەرىنى صوردوغىڭىز
وقت : « — بىلەم يۈزمىسىك افندى ؟ ئۆلچۈق ، نە طوبراق قالدى ،
نە او كوز ؟ بىز يازىن بويە او دونن ساڭارز ! قىشىن دە قارا دە كىز
قىلىرىنىه اينەرە ؟ چو جو قارمىڭ آزىزلىرىنى ايدىنئىز . نىدەچىك ؟
دىڭە مازدىرلەك ، چىقمازجان ، قارا كونلۇرىنى صايىورز ؟
تاڭرى صاجىمىزى كوننەرە !... دىيە ئۆلچۈق ايدىلر .

اىندىلەر ،

كرچىكدر كە تۈرك ماتى صاحبىسىزدەر . اونك حقوقى
قوروپاچق نەجاعت مجلسىلىرى ، نە پطرىقخانلىرى واردەر . او كا
الى او زاتاچق نە دىندىش حکومتلىرى و نە خىستىان مەنەتلىر واردەر .

اونك مظلومىتى اسىكىدر ؛ دردلىرى بىيو كدر . حىاتى بىر مەصادىب
تارىخىندر ؛ سر كەنىشى برقانلى شەھانامەدر . عصرلىدىن بىرى دركە
صلاح و سىكۈن زىمانلىرىندە مەلکەتك آغىز يوكارىنى صىرتىنە آلاقا
اھر امىلە طاش كوتورەن فرعون اسىرلىرى كې جفا كورەن ،
صنعت و تجارتى ، ثروت و سامانى و طىنداشلىرىنى ، مەخت و مەشقى ،
فقر و سفاقتى كىندىسىنە آيەران تور كدر . جىنك واختىلال سەھلىرىندە
أولوم و ماتەك اىستەدىكى قان و كوز ياشلىرىنى ضعيف دامارلىدىن ،
آغلایه آغلایه سېكارلىرى قورومش كوزلۇردىن وىرن ، باشقۇرالىنى
باشاقى اىچىن كىندىسىنى فەدائىن تور كدره ئۆلم واسىتىداد كونلۇرندە
قارا قوقلەرك آتشىدىن قىرباچىلىرى زىندانىن زىنداھ ، منقادن منفايە
سۇرۇلۇن ، فقط يىنە ئۆلمەرك جرم و كىناھلىرىنىڭ لەكەسىنى قىزىل
دامغالى مەتكۈملەر كې آلتىندە طاشىيان تور كدر . حق و عدالت
رەبەرلىرىنىڭ كورۇندۇرىنى نجات دىقىقەلرندە قارا كەق قولوبەرىنىڭ
او كەندە هيچچىز بىر مەشىلە پارىلدامىيان ، آغلایانلىرىنىه قىسىلى و ايمدۇيرلىمەن ،
بىلەك باشقا بىر دىينىدە بولندۇرغى اىچىن مەنەت و انسانىيەتك شەفتقت
و حىايەسىندە محروم براقيلان تور كدر . شو صوڭ قانلى و غاجھەلى
دوردە اىسە يىنە تۈرك ئىبوپۈك المارى ، اضطرابلىرى چىكدى ؛
اڭ بىپۈك يارالرى قىلىنىن آلدى ؛ اڭچوق او آغلادى و اڭچوق
او ماٗتىم كوردى .

اىندىلەر ،

تۈركك باخاصلە شو صوڭ مەحاربەدە أولوم دىيىنە و يەرىدىكى
قوربانلىر بوتون فىكىر و صنعت او رۇدولىرى ، عشق و رؤيا
قەرمانلىرى او زاوالىلى دلى قانلىلىرىدە بى آرسلان يورەكلى ؛ آھو
باقىشلى ، آلتۇن قىلىلى ، كونش ذكالى كەنجلەر كەنلىقى مىلىونلەر

وارپر . بو سچاره لرک بیراقدقلاری صاپانلاری ، قازمالری ، قلملری ،
قیرچالری ، سازلری قوللانا جق بیکی نسللار ، بیکی کنجلر وجوده
کانچجه به قادر بلکه بر عصر پچه جگ و بو مدت ظرفنده بو هنریز
طوبراق ، بو بدنبخت وسفیل طوبراق اونلرک قارا دیکنلر بینمش
تارلازینک ، سونمش او جاتلرینک ، یاسلی چاتیلرینک ، ایصسرز
قولوبه لرینک مادی و معنوی یوقس - ولقلارینک کدر و ماتملریله
ایکله به جکدر .

بوندن باشقا افندیلر ، تورک دیکر بر فلاکتمده اوغر امشدوک
او بونک مصیبیتلرینی ارتیمش - در : ارمی چته لرینک تهدیسى !

او افندیلر ، تورک کویلر نده ، تورک قصبه لرنده قالانلر کوزلری
یاشلی کاینلر ، قیزلر ، بیونلری بوکوك اوکسوزلر ، یئیملر ، بللری
بوکوك خسته لر واختیارلردى . بونلار «دولت قورتولسون » دییه
او جاقلر ندن آیدرقلری دلی قانلیرک حضرت و الملیله يوللاره
باقيورلردى . «وطن باشاسین !» دییه او لومه کوندر دکلاری سوکیلیلرینک
قارا خبرلریله حایقىي بیورلردى . «بیتون و طەداشلرینک قادینلاری ،
چوجوقلری ، انه لری ، بابالری کولسونلار » دییه کوزياشلری دوکیور -
لردى . بوعاجز ، ضعیف ، بو تسلی به ، امیده ؟ بو مرحمتە و بارديي ، محتاج
اولان يچ - اره لر هیچ برف - الق ایتمەد کاری آداملردن پك چوق
فتالىک کوردیلر . او چته لر بونلرک كې قادینلرینک ، قیزلرینک
ناموسلىرىنى چىكتىدە . آق - ساچلى نین - لرینی ، بابالرینى
اولدوردى . بونلرک دە اوقارا حص - ارلری واردە کە آتشلرە
ویرلىش ، صو يوللاری کسیلمىش ؛ برقوق اولرنده قارا کوکوتوكلر
کې مانیق جنازە لر بولۇمش . بونلرک دە او ارضروملى واردە کە
پورالرە قاراصو و قوروجاي ايرماقلارى قىرمى ئافش ؛ ترجاز طاغلىرى

پاسین اووالری يانیق فريادلرله طولىش . بو ناركىدە اوخرابەلری ،
او منازلری واردە کە بوکون اوستىرنىدە كىزەن بىر جان ، دعايدن
پر آغىز بولۇنمیور .

افندیلر ،

اکر تورك قانىدە كل - سو - بىي دە كلسە ، جناب حقك
ويردىكى حیاته هیچ یىمىس - نك ايليش - مک حق يوقسە ؛ اکر
تورك قادینلاری ، قیزلری دە بىر دىشى حیوان دە كلسە ، اکر دوکولن
بوتون كوز ياشلارنى ؛ بیتون قاتلری حساب ايدە جڭ بىر انسانىت
برەد نىت ، بىر حقاتىت مطلقا وارسا عدالت ترازيستىك كوزىنە توركڭىدە
قۇنولاچق مظلومىتلری ؛ تورك دە صور دولاچق حسابلارى ؛ تورك دە
آلىشاجق حقلارى واردە .

افندیلر ، بن بو ساعىتىدە دیکر مظلوم قارداش - لر مک قانى
خې - المىرىنى كوردو كىي او حدود بويلىرنىدە ، قانلر اىچىندە ياتان
شەھىدلرک منازلردىن قانى ئوكەللىرى يارماقلارى بارماقلارىله کويلىرىنى
کوشىرەن اجىقلى خىاللارنى دە كوروبورم . بن شۇ دقىقە دە بوشەيدىلرک
آرقادە بىراقدقلری زاوالىيلىرى دە كسىلىمەش قالارلىنىك ، بارجاڭالاڭش كۈودە
لىرىنىڭ جاڭلاندىغى كوروبورم و كىلىدىنىش آغىزلىرىنىڭ آچىلاراق ؛
«عدالت ، عدالت » دىيە حايىقىدىغى ايشىيدىبورم . البتىه ارمى
وطنداشلىرم دە بوقانلى لو حملرک ، بوقورقۇنجى سدارلرک قارشىيىسىنىدە
بىم كې تېتە كې جىكلار و بونلاره ئىلم يانپا وارمنى ملىتىلە هیچ بىر علاقەلری
اولمايان بو آداملارك جز الزىنى اىستە كې جىكلار در . زىرا ارمى ملتىنىك
و اعظاملىرى دە شفقت و مىرىت دە حضرت عيسانىك و كىللاريدر .
بىملىنىڭ شاعرلارى دە آتنىون سازلرندە عدالتى تىرىم ايدن مغىنلەر در . بن

بوملى طانىم، اوقاتك، كوزياشىنك، مظلومىتك، ناولدوغۇ بىلەر .

بناءً عليه افندىلر، اوته كى مظلوم وطنداشلارم حققىدە حىرض
ايتش اولدىغىم دعوانىك يانسىعىن موقعىدە بولۇنان تورك مظلوملىرىنىڭ
دعواسىنى دە قويىبورم ومحترم حكىومتىزدىن بونلۇ حققىدە نە يامقىدە
اولدوغۇ صو، ويورم ! ..

